

<http://www.personal.in.ua/article.php?id=426>. 6. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу.: <http://www.ukrstat.gov.ua> 7. Державна комісія із регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] – Режим доступу.: <http://www.dfp.gov.ua>. 8. Проект рабочей группы Ассоциации экологического страхования “Основные подходы к созданию системы страховой защиты от экологических рисков в России”. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.aekos.ru/activity/normative/workgroup/4_7. 9. Статистичний щорічник України за 2008 рік / Держкомстат України / За ред. О.Г. Осауленко. – К.: Консультант, 2007. – 552 с. 10. Статистичний збірник “Регіони України” за 2008 рік // Держкомстат України. – К. : Консультант, 2008. – 803 с.

УДК 330.341.1

В.В. Бутенко

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

РОЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОВАДЖЕННЯ ТРАНСФЕРУ ЕКОТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

© Бутенко В.В., 2010

Розкрито зміст та структуру методологічних аспектів трансферу екотехнологій, проаналізовано сучасний стан екотехнологій в Україні та в світі, запропоновано основні напрями впровадження процесу в сфері трансферу екотехнологій.

Ключові слова: трансфер, екотехнології, інновації, інноваційна інфраструктура.

The contents and the structure of methodological aspect of transfer ecotechnologies are considered in the article. The modern situation of ecotechnologies in Ukraine and in the world is analyzed. The main tendencies of introduction of process in the sphere of transfer ecotechnologies are proposed.

Keywords: transfer, ecotechnologies, innovations, technological development of countries, innovation infrastructure.

Постановка проблеми

Сучасний стан економіки України свідчить про пріоритетність інноваційного шляху розвитку національної економіки, де особливою формою сучасних інновацій є екологічні, значення яких у діяльності суб'єктів господарювання поступово зростає. Цей вид інновацій містить нові або модифіковані виробничі процеси, техніку і технології, системи та продукти, що забезпечують запобігання або зниження забруднення довкілля. З цієї метою доцільним видається широке впровадження трансферу природоохоронних технологій, під яким розуміють їх поширення як на міжнародному, так і на внутрішньому ринку. Ці питання потребують суспільної уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблем екотехнологій в інноваційній діяльності та наслідків її розвитку стосується низка спеціальних наукових публікацій, наукові праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема Б. Буркінський, В. Степанов, С. Харічков, Ю. Ніколаїв, В. Міщенко, В.Солов'єв та інші. Водночас залишається невирішеним питання удосконалення умов розвитку екотехнологій, таких як: відповідна система фінансування виробничих об'єктів; дієва організаційна модель оподаткування, стимулювання і продажу “ноу-хау” через аукціони; ефективна ринкова інфраструктура для продажу науково-технічної продукції.

Постановка цілей

Дослідження теоретичних основ трансферу екотехнологій та впровадження їх до інноваційної діяльності зумовлює постановку таких цілей:

Ї запропонувати теоретико-методичні підходи до вибору інноваційних екологічно спрямованих стратегій;

Ї обґрунтувати теоретичні засади системи фінансування виробничих об'єктів;

Ї оцінити шляхи розвитку формування системи екологічно чистих технологій в Україні.

Виклад основного матеріалу

Сьогодні рівень техногенного навантаження на довкілля в Україні залишається високим. Щорічно в атмосферне повітря, водні та земельні ресурси країни потрапляє достатньо велика кількість небезпечних забруднювальних речовин (близько 60 млн. т), з них понад три чверті – токсичні відходи. Крім того, в Україні, за офіційними даними, використання, зокрема, недосконалої технології видобування та переробки мінеральної сировини призводить до того, що у надрах залишається чимала частина розвіданих запасів. Щодо нафти – це до 65 %, вугілля – до 23 %, залізних руд – до 25 % при підземному видобуванні та 8–10 % при відкритому кар'єрному способі, кам'яної солі – до 50 %.

Корпоративна культура виробництва та споживання в Україні зумовлює утворення відходів у обсязі майже 90 відсотків від первинно використаних ресурсів [1].

Крім того, існує достатня законодавча ніша щодо стимулювання науково-технічного прогресу через розвиток інноваційних заходів зі збереження довкілля, що проявляється через обмежене використання низки пільг щодо впровадження ресурсоощадних та екологічно чистих технологій (Закони “Про відходи”, “Про охорону навколишнього природного середовища” тощо).

До речі, різних податкових заходів для стимулювання наукових досліджень і будівництва нових екологічнобезпечних підприємств вживають уряди деяких штатів США. Передбачається звільнення компаній від податку на власність протягом визначеного терміну, пільги при утриманні податків із продажу тощо. Як правило, чим менш розвинений в економічному плані штат, тим більше податкових пільг у ньому надається для розвитку нового бізнесу, зокрема екологічного [2]. Однак найбільше науково-технічний прогрес, зокрема в природоохоронній області, стимулює податкова знижка на інвестиції. У Нідерландах за рахунок державного фінансування здійснюють ефективні заходи щодо зниження забруднення і розроблення чистих технологій. Додаткова знижка на 10–15 % порівняно зі звичайною податковою знижкою на інвестиційні витрати застосовується для конкретних інвестицій на зниження забруднення навколишнього середовища. [3]. Певний досвід щодо трансферу технологій існує і в інших країнах. Зазначимо, що трансфер наукових результатів багатьох досліджень у США здійснюють регіональні центри з промислового застосування технологій. Згідно з комплексним законом про торгівлю і конкурентоспроможність тут створено мережу регіональних центрів просування технологічних нововведень, зокрема в малий і середній бізнес. Було би доцільним застосування таких механізмів і в Україні. Необхідне також створення відповідних організаційних форм передавання нових технологій виробництву та використанню у зв'язку з цим досвіду промислово розвинених країн світу. У світі визнаними щодо трансферу технологій є також такі ефективні форми науково-виробничих об'єднань, як технопарки і технополіси. Це актуально і для України за рахунок реалізації можливостей розширення масштабів використання таких форм на базі наукових організацій Національної академії наук та багатьох галузевих науково-дослідних організацій країни. Разом з тим, як свідчать звітні дані Міністерства освіти і науки України, для міжнародного та внутрішнього трансферу можуть бути використані 25–35 % розробок, що спрямовані на охорону навколишнього середовища, зокрема на нейтралізацію промислових викидів, безпеку об'єктів атомної енергетики, очищення природних і стічних вод та близько 20 % розробок – за пріоритетним напрямом “Нові речовини і матеріали”, зокрема технологій одержання принципово нового класу полімерних виробів, придатних для використання майже у всіх галузях народного господарства країни [4].

У науково-технологічному аспекті питання підвищення ефективності використання природних ресурсів зводиться до розробки та впровадження мало- та безвідхідних ресурсоенергоощадних технологій, за якими забезпечується найбільш повне, раціональне використання ресурсів і принципів безвідхідності, є основою підвищення ефективності виробництва, що дає змогу комплексно вирішувати проблему ресурсозабезпечення економіки й охорони навколишнього природного середовища.

Вирішуючи проблеми безвідхідності виробництва, треба мати на увазі дві сторони єдиного процесу. Перше – це найраціональніший видобуток та повне використання ресурсів і, як наслідок, зменшення утворення відходів. Друге – це розширення використання відходів, що утворюються. Ці шляхи не виключають, а взаємно доповнюють один одного.

Поняття безвідхідних технологій дещо умовне. Коректніше говорити про маловідхідні чи екологічно чисті технології. Мається на увазі можливість створення технологічних систем, вплив яких на природу не перевищуватиме її відновлювального потенціалу.

В основу концепції безвідхідних технологій лягли три основні положення, а саме: створення максимально замкнених систем, організованих за аналогією з природними екосистемами; раціональне використання всіх компонентів сировини; мінімізація негативного впливу на довкілля;

Отже, резюмуючи вищезазначене, можна стверджувати, що першочерговими передумовами щодо розвитку трансферу технологій в галузі довкілля є:

- розроблення необхідної інституційної бази щодо розвитку науково-технічного прогресу в окремих галузях природокористування;

- налагодження дієвого законодавчо-нормативного поля, спрямованого на розвиток науково-технічного прогресу у сфері довкілля;
 - стимулювання впровадження інновацій.
- Основні компоненти, що забезпечують впровадження трансферу екологічно спрямованих технологій, показано на рис. 1.

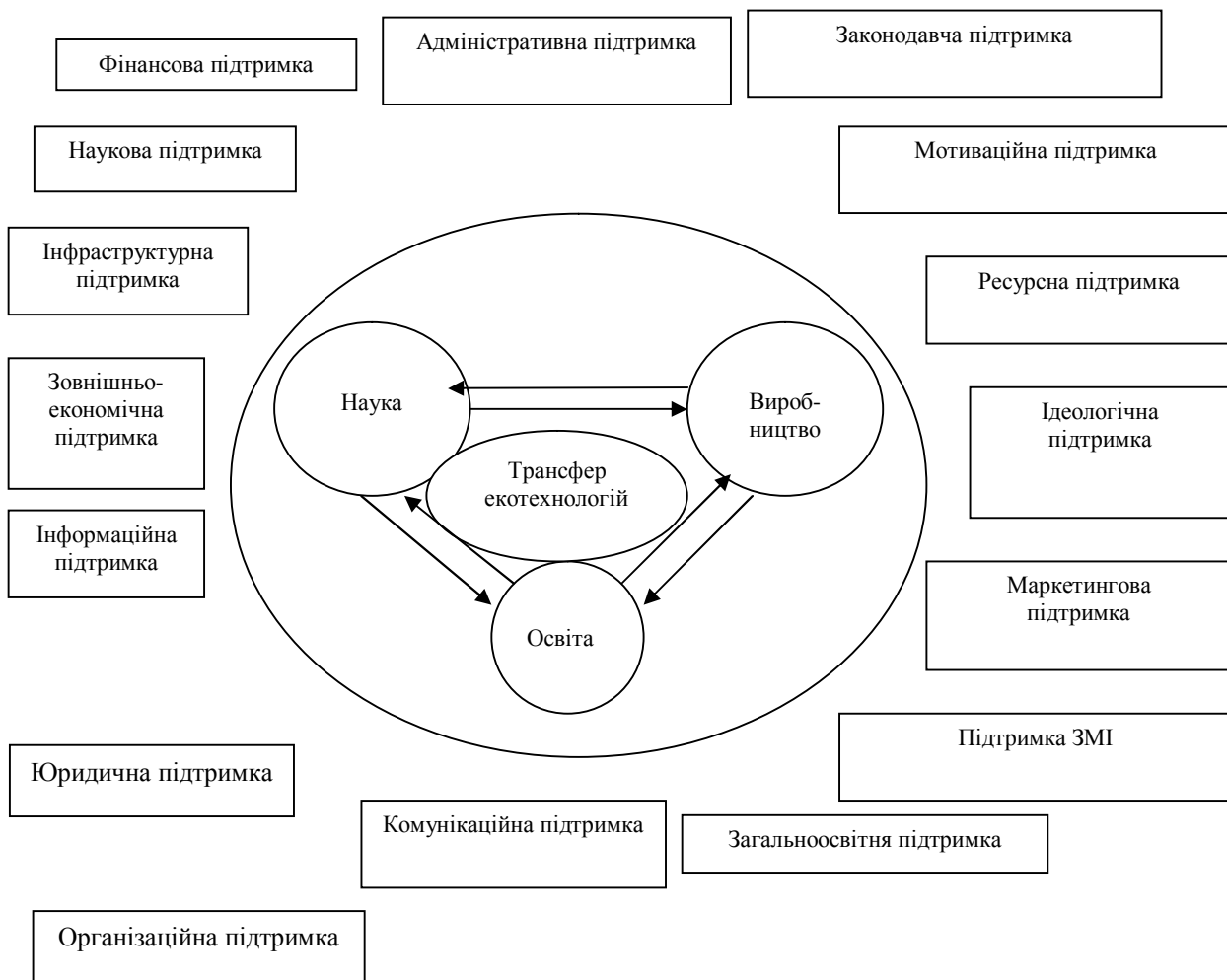

Рис. 1. Основні функції сфер, що забезпечують впровадження трансферу екологічно спрямованих технологій*

*Джерело: [власна розробка автора з використанням джерела [6]

Це лише спрощена картина, що показує системну сутність впровадження умовної інновації трансферу екологічного спрямування. Ситуація набагато складніша, оскільки зумовлює задіяність багатьох сфер суспільної діяльності.

На думку вчених, науково-технологічний прогрес означає розвиток і розширення технічних засобів і технологічних можливостей у всіх сферах людської діяльності.

Під час узагальненішого розгляду науково-технологічного прогресу як важеля трансферу технологій доцільно акцентувати увагу на таких напрямках його розвитку:

– впровадження безвідхідних технологій, що означає (і має наслідком): комплексне використання сировини й енергоносіїв, створення замкнених газових і водооборотних систем, застосування принципово нових підходів до вилучення, збагачення, перероблення сировини і матеріалів – біотехнологій, геотехнологій тощо;

– реалізація засад ресурсозбереження в усьому ланцюзі суспільного виробництва на шляху його інтенсифікації і зниження ресурсомісткості (водного, земляного, енергетичного тощо) [2].

Однак сьогодні занадто повільно відбувається переорієнтація виробничого потенціалу на новітні технології, нові природозахисні методи управління виробництвом, упровадження трансферу технологій.

Одним із підходів, який довів свою ефективність у багатьох країнах (як у розвинених, так і тих, що розвиваються) є упровадження підходу або концепції екологічно чистого виробництва в промисловому та аграрному секторах економіки, а також у сфері надання послуг. Із цією метою в багатьох країнах реалізуються відповідні цільові еколого-економічні програми.

Україні життєво необхідна стратегія впровадження екологічно чистого виробництва, яка повинна визначити напрями комплексного вирішення екологічних та економічних проблем, забезпечити передумови створення дієвої системи сприяння впровадженню суб'єктами господарювання стратегії та методів такого виробництва.

Основне завдання розвитку екологічно чистого виробництва – послідовне формування та реалізація стратегії його впровадження у виробничих процесах, продукції і послугах з метою забезпечення ефективного використання природних ресурсів і зниження ризиків для здоров'я людей та навколишнього природного середовища.

Сучасний етап розвитку науково-технологічного прогресу характеризується все активнішим впливом фундаментальних досліджень на технологію виробництва та трансфер технологій. Це веде до докорінного якісного перетворення продуктивних сил, зміни матеріально-технічної бази суспільного виробництва, його змісту і форми. Принципово нові сучасні технології (ядерна, електронна, лазерна тощо) виникли на базі фундаментальних наукових відкриттів і відрізняються використанням матеріалів і принципів їх оброблення, яких немає у природі. Трансформація наукових знань в технології стає одним із вирішальних факторів суспільного розвитку.

Використання нових технологічних рішень та удосконалення наявних технологій сприяють оптимальному використанню ресурсів, підвищують їх віддачу, зменшують витрати ресурсів та утворення відходів, забезпечують раціональніше їх використання в галузях економіки. Науково-технологічний прогрес значною мірою реалізується у все динамічнішому розвитку вторинного ресурсокористування. В сучасному світі чим розвиненішою є країна, тим вищою є в ній частка вторинних джерел в загальному ресурсоспоживанні.

Аналіз світового досвіду комплексної переробки сировини, рекуперації відходів свідчить про закономірність ресурсощадних тенденцій інтенсивного природокористування та тенденцій поширення трансферу технологій. Інтенсивному типові розширеного відтворення виробництва відповідає перехід на повне, повторне і багаторазове використання сировини, яка залучається у господарський обіг. Цим забезпечується відносна стабілізація і подальше скорочення первинного ресурсокористування. Вторинне ресурсокористування, є, отже, довгостроковою стратегією розвитку всього світового господарства і відповідно окремих країн [5].

З позицій вторинного ресурсокористування також вирішується проблема впровадження безвідхідних технологій. Але при цьому питання ставиться ширше. Мова ведеться не про конкретні технології і відповідні виробничі об'єкти, а про суспільне виробництво загалом, про окремі територіально-виробничі комплекси.

Висновки

З огляду на наведені дані, можна констатувати, що трансфер екологічно чистих технологій – це один із факторів ефективного розвитку інноваційної діяльності, спрямованої на збереження довкілля в Україні. Отже, з метою заохочення інновацій, зокрема у галузі охорони навколишнього природного середовища, інформаційно-комунікаційних технологій, і стимулювання соціально-економічного розвитку, що ґрунтується на впровадженні трансферу екотехнологій, держава повинна здійснити такі заходи:

- ухвалити та впровадити основні закони про інтелектуальну власність;
- забезпечити ефективний патентний захист для нововведень;
- заохочувати співпрацю між державними й приватними дослідниками;
- дотримуватись чітких правил, що стосуються права власності;
- підтримувати національні й регіональні інноваційні проекти;
- сприяти іноземним інвесторам, захищати вітчизняних інвесторів як у країні, так і за кордоном;
- підвищувати рівень інформаційного й кадрового забезпечення інноваційного процесу;
- здійснювати регулювання інвестиційної діяльності у сфері інновацій з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку економіки країни та охорони навколишнього природного середовища.

Перспективи подальших досліджень

Обґрунтовані теоретичні аспекти щодо трансферу екотехнологій будуть використані у подальших дослідженнях, спрямованих на вдосконалення теоретико-методологічних і методичних основ управління інноваційним підприємництвом екологічного спрямування.

1. Буркинський Б.В., Степанов В.Н., Харичков С.К. Природопользование: Основы экономико-экологической теории. – Одеса: ИПРЭИ НАН Украины, 1999. – 350 с. 2. Екологія: Підручник / С.І. Дорогунцов, К.Ф. Куценко, М.А. Хвесик та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 374 с. 3. Гирусов Э.В., Бобылев С.Н., Новоселов А.Л., Четурных Н.В. Экология и экономика природопользования / Под ред. Э.В. Гирусова. – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1998. – 455 с. 4. Голуб А.А., Струкова Е.Б. Экономика природных ресурсов. – М.:

Аспект Пресс, 1999. – 319 с. 5. Екологічне підприємництво: Навч. посіб. / Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М. та ін. – К.: Мета, 2001. – 197 с. 6. Проблеми управління інноваційним підприємством екологічного спрямування: Монографія / за заг. ред. О.В. Прокопенко. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2007. – 512 с.

УДК 332

Н.В. Вакуленко, В.І. Запоточний*

ОНУ ім. І. Мечникова

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОБҐРУНТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ПОСЛУГАМИ В РЕГІОНІ

© Вакуленко Н.В., Запоточний В.І., 2010

Обґрунтовано необхідність удосконалення організаційно-економічного механізму управління в галузі освітніх послуг регіону. На особливу увагу заслуговує методика досліджень впливу всіх елементів механізму на конкурентоспроможність освітніх закладів.

Ключові слова: регіон, освітні послуги, організаційно-економічний механізм, паспортизація вищих навчальних закладів.

The necessity of organizationally-economic mechanism improvement in the educational services management in the region is being grounded in this article. The special attention is devoted to the methods for researching influence of all the mechanism elements to the educational institutions competitiveness.

Keywords: region, education service, organizing-economical mechanism, certification of university.

Постановка проблеми

Одним із основних чинників успішного розвитку суспільства є ефективне функціонування його соціальної сфери і, зокрема, системи освіти. Епоха інформатизації, інтелектуалізації всіх сфер діяльності, поза сумнівом, передбачає зростання значущості загальної та професійної освіти населення. Кардинальні зміни, що відбуваються в соціально-культурній, політичній і економічній сферах нашого суспільства, вимагають абсолютно нового розуміння завдань професійної освіти.

Потреба вдосконалення системи професійного навчання викликана соціальним замовленням суспільства: сьогодні змінюються вимоги до рівня якості підготовки випускників з боку працедавців на ринку праці. Ці та інші проблеми зумовлені необхідністю розроблення організаційно-економічного механізму управління освітніми установами, який відповідає вимогам часу і забезпечує стійке становище навчальних закладів на ринку освітніх послуг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

У наукове розроблення теоретичних і прикладних проблем, пов'язаних з дослідженнями стану регіонального управління вищою професійною освітою, значний внесок зробили провідні науковці України та зарубіжні вчені: С. Бандур, Д. Богиня, С. Вовканич, Б. Данилишин, М. Долішній, С. Дорогунцов, С. Злупко, Е. Лібанова, Л. Семів, Г. Беккер, А. Печчеї, А. Сен, Л. Туроу та інші.

Постановка цілей

В Україні існує певний досвід співпраці вищих навчальних закладів (ВНЗ), регіональних рад ректорів ВНЗ і регіонів України. Проте за наслідками виконаного автором дослідження стану регіонального управління вищою професійною освітою (ВПО) виявлено серйозні організаційно-економічні проблеми, що виникають під час його здійснення:

- 1) регіони України значно диференційовані за показниками освітньої діяльності на їхній території;
- 2) відсутні ефективні механізми участі працедавців у діяльності освітніх установ;
- 3) недостатня практична спрямованість регіональних цільових програм розвитку освіти, відсутні механізми реалізації заявлених в них цілей розвитку вищої професійної освіти регіонів;